

STORTINGET

Innst. 462 S

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra energi- og miljøkomiteen

Dokument 8:258 S (2024–2025)

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Une Bastholm, Rasmus Hansson og Sigrid Zurbuchen Heiberg om å ivareta natur og lokalsamfunn ved opprustning av forsvar og forsvarsindustri

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- Stortinget ber regjeringen sikre at nye satsinger på forsvar, forsvarsmateriell og annen ny industri som hovedregel skjer i allerede nedbygde områder, og komme tilbake til Stortinget snarest mulig med forslag til retningslinjer for dette.
- Stortinget ber regjeringen innføre et prinsipp om arealnøytralitet for alle sektorer, inkludert forsvar, som innebærer at ved utbygging i natur som ikke kan unngås, skal det restaureres arealer med tilsvarende naturverdi et annet sted.
- Stortinget ber regjeringen raskt kartlegge grå arealer som egner seg til forsvarsindustri.
- Stortinget ber regjeringen sørge for at økt behov for arealer til forsvarsformål, fornybar kraftproduksjon, kraftledninger og samfunnskritisk digital infrastruktur ikke bidrar til økt nedbygging av natur i sum.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens behandling

Komiteen har i brev til Forsvarsdepartementet ved statsråd Tore O. Sandvik og Klima- og miljødepartementet ved statsråd Andreas Bjelland Eriksen bedt om en vurdering av de 4 forslagene fremmet i representantforslaget. Statsrådenes uttalelse følger av vedlagte brev av 2. mai 2025 fra Klima- og miljødepartementet. Komiteen inviterte til skriftlige høringsinnspill i saken, og mottok ett innspill.

Sakens dokumenter, inkludert det skriftlige innspillet, er tilgjengelige på sakssiden på stortinget.no.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Mani Hussaini, lederen Ingvild Kjerkol, Stein Erik Lauvås, Linda Monsen Merkesdal og Sigurd Kvammen Rafaelsen, fra Høyre, Kari Sofie Bjørnsen, Michael Tetzschner, Bård Ludvig Thorheim og Ove Trellevik, fra Senterpartiet, Marit Arnstad, Lisa Marie Ness Klungland og Gro-Anita Mykjåland, fra Fremskrittspartiet, May Helen Hetland Ervik og Marius Arion Nilsen, fra Sosialistisk Venstreparti, Lars Haltbrekken, fra Rødt, Sofie Marhaug, fra Venstre, Ola Elvestuen, fra Miljøpartiet De Grønne, Une Bastholm, og fra Kristelig Folkeparti, Kjell Ingolf Ropstad, viser til Dokument 8:258 S (2024–2025) om å ivareta natur og lokalsamfunn ved opprustning av forsvar og forsvarsindustri.

Komiteen viser til at forslagsstillerne løfter problemstillinger i skjæringspunktet mellom nasjonale sikkerhetshensyn, opprustning, og hensynet til natur og lokalsamfunn.

Videre viser komiteen til at den planlagte opprustingen av forsvar og forsvarsindustri vil kunne medføre lokale naturinngrep og omdisponering av arealer, flere steder i landet.

Komiteen viser til svarbrev fra klima- og miljøminister Andreas Bjelland Eriksen, datert 2. mai 2025, som ligger vedlagt denne innstillingen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, deler forslagsstillerens syn på den alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen og den brede enigheten i Stortinget om at Norge og Europa må styrke sitt forsvar som innebærer økt produksjon av militært utstyr, øvingsaktivitet og nye forsvarsinstallasjoner som vil kreve areal.

Flertallet mener at det innen dagens regelverk om arealplanlegging og regulering finnes offentlige styringsmuligheter for å avveie hensynet til nærnatur og hensyn til lokalsamfunnet ved utbygging av forsvarsanlegg og tiltak, og at de konkrete forslagene legger nye føringer på en allerede gjennomregulert og demokratisk forankret arealdisponering.

Flertallet mener forslagsstillerne belyser viktige problemstillinger i skjæringspunktet mellom nasjonale sikkerhetshensyn og andre, konkurrerende hensyn, men forslagene vil ikke forebygge konflikter på annen måte enn at forsvars- og sikkerhetshensyn kan bli skadelidende gjennom fordyrende, forsinkende eller ikke-realiserte tiltak som ville vært nødvendige for å sikre befolkningen.

Flertallet mener man ikke kan se bort fra at den planlagte styrkingen av forsvar og forsvarsindustri vil kunne medføre lokale naturinngrep og omdisponering av arealer, men at muligheten for kritiske innvendinger, alternative løsninger og lokal medvirkning er ivare tatt innen dagens plan- og reguleringslovgivning.

Flertallet vil hevde at vårt forvaltningssystem er tidkrevende, ikke minst innen arealplanlegging, og at forslagene kan forsterke tendensen til overregulering og unødvendig tidstap for viktige forsvarstiltak.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne viser til den alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen og den brede enigheten i Stortinget om at Norge og Europa må styrke sitt forsvar. Dette innebærer økt produksjon av våpen og forsvarsmateriell, utdanning av flere vernepliktige, økt øvingsaktivitet og utbygging av ulike typer forsvarsinstallasjoner. Disse medlemmer viser til at en slik opprustning vil legge beslag på

store arealer. Samtidig må regjeringen unngå å tvinge gjennom store naturinngrep mot lokalbefolkningens vilje og uten god kunnskap om naturen som ødelegges.

Disse medlemmer vil understreke at Norge, i henhold til den globale naturavtalen, skal bidra til å stanse naturtapet og sikre 30 pst. vern og 30 pst. restaurering av forringet natur. Å ta vare på natur og intakte økosystemer er viktig for økosystemtjenester, matsikkerhet, dyreliv, flomvern, rent vann, rekreasjon, tilhørighet og folkehelse. Alt dette er også en del av landets beredskap. Disse medlemmer mener derfor at valg av nye lokasjoner til forsvarsformål, som ny sprengstoffproduksjon, bør gjøres på bakgrunn av brede samfunns-hensyn, inkludert folkehelse, natur og lokal aksept, i tillegg til tekniske og sikkerhetsfaglige vurderinger.

Disse medlemmer mener at det kan være utfordrende å ivareta slike hensyn og samtidig sikre effektive prosesser for å ruste opp forsvar og forsvarsindustri uten klare retningslinjer. Detaljene i prosjekter i forsvarssektoren er ofte unntatt offentlighet, og kommunen har ofte begrenset ansvar for detaljplanleggingen. Redusert innsyn innebærer mindre mulighet for åpen debatt sammenliknet med andre arealsaker. Det er derfor en risiko for at næringsaktører får legge urimelig tunge premisser på tvers av befolkningens beste. Det er derfor viktig at statlige myndigheter har klare retningslinjer, og at de vektlegger verdien av nærnatur og sikrer tilstrekkelig naturkartlegging og hensyn til lokalsamfunnet.

Disse medlemmer har merket seg at regjeringen i Meld. St. 35 (2023–2024) har innført et nytt prinsipp, såkalt prinsipp C, for å sikre at enkelte utbyggingsformål får prioritet, som forsvar og fornybar kraftproduksjon. Det er uklart om dette prinsippet skal forstås som at terskelen for å ødelegge naturkvaliteter og naturmangfold i disse sektorene skal være lavere enn før. Samtidig er det ikke gjort vesentlige tiltak for å unngå nedbygging av natur til andre, mindre samfunnskritiske formål, som arealkrevende handel, motorveier eller hyttebygging. Nedbygging og forringelse av natur til forsvarsformål vil da fort komme i tillegg til annen planlagt ødeleggelse av natur. Disse medlemmer mener derfor at det er viktig at Stortinget presiserer et mål om at økt behov for arealer til forsvarsformål ikke skal bidra til økt nedbygging av natur i sum.

Disse medlemmer vil peke på at i en tid der demokrati og tillit til myndigheter er under press, kan ingen enkeltsektor ha frikort til inngrep som får store negative konsekvenser for et lokalsamfunn. Det er avgjørende at ulike alternativer blir vurdert, slik at man unngår naturinngrep i prosjekter som kunne vært plassert på allerede nedbygde arealer. Samtidig bør staten vurdere hvordan man raskt kan omdisponere eksisterende næringsareal, nedlagte militærleire og andre typer grått areal til forsvar og forsvarsindustriformål.

Disse medlemmer har merket seg at det foreligger planer om flere forsvarsrelaterte utbygginger med store konsekvenser for naturen. Et eksempel på dette er planene til sprengstoffprodusenten Chemring Nobel om å bygge Europas største sprengstoffabrikk og et lager i Hurummarka, som er et av Asker kommunes største sammenhengende friluftsområder. I lokalsamfunnet på Hurum har dette utløst stor motstand og bekymring. Utbyggingen vil innebære at store naturområder bygges ned og sperres av, og det er risiko for store utslipp av nitrogen til Oslofjorden. Det finnes andre mulige lokasjoner for fabrikkene, men det er per nå uklart om det gjennomføres reelle utredninger av disse. Det vil dukke opp flere slike saker i årene som kommer. Stortinget bør derfor tydeliggjøre rammer og noen prinsipper for slike prosjekter.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at nye satsinger på forsvar, forsvarsmateriell og annen ny industri som hovedregel skjer i allerede nedbygde områder, og komme tilbake til Stortinget snarest mulig med forslag til retningslinjer for dette.»

«Stortinget ber regjeringen innføre et prinsipp om arealnøytralitet for alle sektorer, inkludert forsvar, som innebærer at ved utbygging i natur som ikke kan unngås, skal det restaureres arealer med tilsvarende naturverdi et annet sted.»

«Stortinget ber regjeringen raskt kartlegge grå arealer som egner seg til forsvarsindustri.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for at økt behov for arealer til forsvarsformål, fornybar kraftproduksjon, kraftledninger og samfunnskritisk digital infrastruktur ikke bidrar til økt nedbygging av natur i sum.»

«Stortinget ber regjeringen om å ikke tillate nye store utslipp av nitrogen til Oslofjorden.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen sikre at nye satsinger på forsvar, forsvarsmateriell og annen ny industri som ho-

vedregel skjer i allerede nedbygde områder, og komme tilbake til Stortinget snarest mulig med forslag til retningslinjer for dette.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen innføre et prinsipp om arealnøytralitet for alle sektorer, inkludert forsvar, som innebærer at ved utbygging i natur som ikke kan unngås, skal det restaureres arealer med tilsvarende naturverdi et annet sted.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen raskt kartlegge grå arealer som egner seg til forsvarsindustri.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen sørge for at økt behov for arealer til forsvarsformål, fornybar kraftproduksjon, kraftledninger og samfunnskritisk digital infrastruktur ikke bidrar til økt nedbygging av natur i sum.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen om å ikke tillate nye store utslipp av nitrogen til Oslofjorden.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Framskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og råder Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:258 S (2024–2025) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Une Bastholm, Rasmus Hansson og Sigrid Zurbuchen Heiberg om å ivareta natur og lokalsamfunn ved opprustning av forsvar og forsvarsindustri – vedtas ikke.

Oslo, i energi- og miljøkomiteen, den 27. mai 2025

Ingvild Kjerkol

leder

Gro-Anita Mykjåland

ordfører

Statsråden

Energi- og miljøkomiteen Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref
rs/ah

Vår ref
25/1760-

Dato
2. mai 2025

Dokument 8:258 S (2024-2025) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Une Bastholm, Rasmus Hansson og Sigrid Zurbuchen Heiberg om å ivareta natur og lokalsamfunn ved opprustning av forsvar og forsvarsindustri

Jeg viser til brev datert 24.4.25 der jeg er bedt om å vurdere representantforslag fra representantene Bastholm, Hansson og Heiberg om å ivareta natur og lokalsamfunn ved opprustning av forsvar og forsvarsindustri.

Under følger kommentarer til de enkelte forslagene. Svaret er utarbeidet i samråd med Forsvarsdepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet.

1. Stortinget ber regjeringen sikre at nye satsinger på forsvar, forsvarsmateriell og annen ny industri som hovedregel skjer i allerede nedbygde områder, og komme tilbake til Stortinget snarest mulig med forslag til retningslinjer for dette

Det finnes allerede føringer, regelverk og vurderingskriterier som skal sørge for at klima- og miljøhensyn blir ivare tatt på en forsvarlig måte i arealplanleggingen. Dette gjelder også for utbygging av industri eller Forsvarets eiendom, bygg og anlegg. Det er uklart hva en innføring av en hovedregel, som beskrevet av forslagsstillerne, vil innebære utover å vekte klima- og miljøhensyn tyngre.

En generell tyngre vekting av slike hensyn vil kunne gå på bekostning av andre viktige hensyn og bidra til å stoppe eller forsinke industrisatsinger for økt produksjonskapasitet eller oppfølgingen av langtidsplanen for forsvarssektoren som et samlet Storting har stilt seg bak. Jeg mener prinsippene og kriteriene for om det bør fremmes innsigelse, som kommer frem av rundskriv T-2/16 om nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet, danner et godt grunnlag for å ta hensyn til både miljøet og forsvarssektorens behov. Areal til

nærings- og industrivirksomhet er videre omtalt i gjeldende statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet, der det under overskriften «sentrumsutvikling» står at «fortetting og transformasjon av (...) næringsområder skal vurderes og bør utnyttes før nye utbyggingsområder settes av og tas i bruk».

Jeg viser ellers til omtalen av prinsippet om prioriterte utbyggingsformål og målet om å redusere nedbyggingen av særlig viktige naturarealer i vurderingen av forslag 4 nedenfor.

2. Stortinget ber regjeringen innføre et prinsipp om arealnøytralitet for alle sektorer, inkludert forsvar, som innebærer at ved utbygging i natur som ikke kan unngås, skal det restaureres arealer med tilsvarende naturverdi et annet sted.

Å gjøre avveier og prioriteringer i arealbruken, innenfor rammer satt av staten, er kommunenes oppgave som lokal planmyndighet. Kommunene kan sette seg mål om arealnøytralitet. De kan bruke ulike virkemidler for å nå et slikt mål, blant annet økologisk kompensasjon.

Gjennom natursatsordningen er det mulig å søke om støtte til tiltak i kommuner eller fylkeskommuner som ønsker å bli arealnøytrale, og til planlegging og tiltak som bedrer naturmangfoldet, herunder å gå gjennom gamle arealplaner (planvask), til lokale tiltak som å kartlegge naturmangfold og regionale planer for naturmangfold. Regjeringen har gitt føringer om redusert og effektiv arealbruk gjennom blant annet fortetting, transformasjon, «planvask» og høy arealutnyttelse i statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet og nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. I tillegg arbeides det med verktøy og kunnskap som kan være viktige bidrag til arbeid med arealnøytralitet. Klima- og miljødepartementet arbeider med et overordnet naturregnskap og Kommunal- og distriktsdepartementet har laget veiledning om arealregnskap. Miljødirektoratet utvikler veiledning for både kommunale og prosjektspesifikke naturregnskap.

Jeg mener vi må begrense tap av natur. Dette er noe både stat, kommune, næringsliv og andre må bidra til. Det er bra at kommuner setter seg mål om arealnøytralitet, og det er størst sjanse for å nå et slikt mål dersom det er forankret lokalt. Staten har gitt føringer om redusert og effektiv arealbruk. Staten støtter også kommuner i arbeid med å begrense naturtap gjennom blant annet tilskudd i natursatsordningen.

3. Stortinget ber regjeringen raskt kartlegge grå arealer som egner seg til forsvarsindustri

Det pågår et arbeid i regi av Kommunal- og distriktsdepartementet for å definere «grå arealer». Det jobbes med en definisjon som ligger tett opp til Statistisk sentralbyrås (SSB) statistiske definisjon av bebygde arealer, noe som vil gi muligheter for enklere kartlegging, analyse og statistikk. En stor del av de nødvendige dataene er allerede tilgjengelige og tatt i bruk som kunnskapsgrunnlag for arealplanlegging. Det kan være behov for forbedringer i kartgrunnlaget for eksempel ved bruk av satellittdata. Dette må vurderes nærmere i etterkant av det påbegynte arbeidet med definisjonen. Omtale av definisjonen og ytterligere redegjørelse for hvordan en kan finne fram til og bruke oversikt over grå arealer i en

arealplanprosess vil bli gjort tilgjengelig som fagtemasider på Kommunal- og distriktsdepartementets nettside planlegging.no.

Når det gjelder nye arealer til forsvarsindustri, er det i første rekke bedriftene selv som må identifisere egnede lokaliseringer i dialog med den aktuelle kommunen. Jeg mener det er hensiktsmessig å veilede om hvordan for eksempel kommunene kan bruke de eksisterende dataene til å gjennomføre analyser i forbindelse med arealplanlegging og andre beslutningsprosesser. Kommunen, som lokal planmyndighet, har ansvar for å vurdere arealbruken ut fra det kunnskapsgrunnlaget som er tilgjengelig.

4. Stortinget ber regjeringen sørge for at økt behov for arealer til forsvarsformål, fornybar kraftproduksjon, kraftledninger og samfunnskritisk digital infrastruktur ikke bidrar til økt nedbygging av natur i sum

Kommunen, som lokal planmyndighet, forvalter store deler av arealene i Norge etter plan- og bygningsloven. Dette skjer, som nevnt ovenfor, innenfor rammer satt av staten. Enkelte tiltak avklares også etter andre regelverk, som energiloven, vannressursloven og vassdragsreguleringsloven.

Regjeringen har i statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet sagt at særlig samfunnsnyttige formål, som dem nevnt foran, skal vektas tungt ved konflikter mellom utbyggingsformål i arealforvaltningen. Dette følger opp prinsippet om prioriterte utbyggingsformål i Meld. St. 35 (2023–2024) *Bærekraftig bruk og bevaring av natur – Norsk handlingsplan for naturmangfold* («naturmeldingen»). Videre har regjeringen i planretningslinjene gitt føringer om fortetting, transformasjon og høy arealutnyttelse.

Prinsippet om prioriterte utbyggingsformål må sees i sammenheng med målet i naturmeldingen om å redusere nedbyggingen av særlig viktige naturarealer innen 2030, og begrense netto tap av særlig viktige naturarealer til et minimum innen 2050. Hensikten med prinsippet om prioriterte utbyggingsformålene er ikke å øke nedbyggingen av natur. Prinsippet skal bidra til at de rette utbyggingsformålene prioriteres i arealplanleggingen.

Etter min vurdering er lokal forankring viktig for at arealpolitikken og tiltak for å gjøre den mer bærekraftig skal stå seg over tid. I tillegg trenger vi gode statlige rammer, for å sikre at nasjonale og vesentlige regionale interesser ivaretas. Regjeringen har iverksatt flere tiltak, herunder arbeidet med naturregnskap og natursats, samt gitt nye føringer for arealpolitikken. Til sammen skal dette bidra til å redusere arealbruken. Innenfor rammene av plansystemet mener jeg tilnærmingen beskrevet ovenfor er hensiktsmessig for å bidra til å bremse økningen i nedbygging av natur.

Oppsummering

På bakgrunn av disse vurderingene ber jeg om at Stortinget ikke vedtar forslagene.

Med hilsen

A handwritten signature in blue ink that reads "A.B. Eriksen". The signature is written in a cursive, flowing style.

Andreas Bjelland Eriksen

